

реальності, а у зв'язку з цим, вирішального значення підготовки інтеркультурно компетентних кадрів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Educacion para a Paz e Intercultural. Universidade de Vigo. Departamento de analise e intervencion psicosocioeducativa. Titulacion: Educacion social. Guia docente de caracter experimental: Adaptacion aos creditos ECTS. webs.uvigo.es/educacion-ou/arquivos/materias0809/ed.../105711706.pdf

2. Guia docente da materia Educacion, Multiculturalismo e Xenero. Universidade de Vigo. webs.uvigo.es/xenero/profesorado/2_carmen_pereira/guia_docente.doc

3. Guia docente: Master universitario en Investigacion en Psicologia y Ciencias de la Educacion. Educacion intercultural y diversidad. www3.unileon.es/.../educacion_intercultural_y_diversidad/Doc_0_Guia_doctorado_educacion_intercultural_diversidad_2010_2011_conjunta.pdf

4. Interculturalidad y Educacion. 3er curso Diplomatura de Educacion social, curso 2007/2008. Guia docente. www.uclm.es/.../fesociales/educacion_social/.../INTERCULTURALIDAD%20Y%20EDUCACION%202007-08.pdf

5. Pedagogia Intercultural. Guia Docente. UNED. www.uned.es/centrointer/pedagogia_intercultural.pdf

6. Rojas Ruiz G. Estrategias para fomentar actitudes interculturales positivas en el aula. <http://www.aulaintercultural.org/IMG/pdf/gloria.pdf>.

ВИПЕРЕДЖУВАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ: ДЕЯКІ РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК 378.147:371.38(043.3)

Яренчук Л.Г.

У статті висвітлено експериментальну модель формування у майбутніх учителів технологій творчого потенціалу під час навчання у вищій школі, узагальнено дані, отримані в результаті проведення дослідно-експериментальної роботи.

Ключові слова: *вчитель технологій, готовність учителя технологій до розвитку в учнів творчого потенціалу.*

ACCELERATED DEVELOPMENT OF THE CREATIVE POTENTIAL OF THE FUTURE TEACHERS OF TECHNOLOGY: SOME EXPERIMENTAL RESULTS

This article presents a pilot model for the formation of future teachers of technology creativity while learning in higher education, summarizes the data obtained as a result of experimental work.

Key words: *teacher technology readiness teacher technology to develop students' creative potential.*

ОПЕРЕЖАЮЩЕЕ РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГИЙ: НЕКОТОРЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ

В статье освещены экспериментальная модель формирования у будущих учителей технологий творческого потенциала во время

обучения в высшей школе, обобщены данные, полученные в результате проведения опытно-экспериментальной работы.

Ключевые слова: *учитель технологий, готовность учителя технологий к развитию у учащихся творческого потенциала.*

Постановка проблеми

У контексті реалій сьогодення актуалізується проблема підготовки конкурентоздатного фахівця, що посилює вагомість такого завдання вищої школи як особистісно-професійна підготовка студентів, здатних відповідати змінам, що відбуваються на ринку праці в нашій країні та за її межами. Ось чому основними напрямками реформування вітчизняної вищої освіти визначено демократизацію, гуманізацію й гуманітаризацію навчально-виховного процесу. Особистісно-орієнтована стратегія реформування вищої освіти в Україні, що спрямована на випереджувальний розвиток творчого потенціалу студентів, вимагає педагогічно виваженого запровадження інноваційних технологій, до яких належать інформаційно-комунікаційні та проектні.

Зазначимо, що останнім часом з навчальною метою все повніше використовуються у вищій школі спеціально створені педагогічні програмні засоби, серед яких доцільно виділити ресурси мережі Інтернет та мультимедійні матеріали. Інформаційно-комунікаційні технології використовуються у навчально-виховному процесі вищої школи здебільшого як інструмент для створення тренувальних вправ задля збагачення творчого потенціалу майбутнього фахівця, як інформаційна база даних і як засіб навчальної взаємодії в системах Інтернет і дистанційного навчання.

Мета статті полягає в розширенні наукових уявлень про феномен творчого потенціалу особистості та висвітленні експериментального підходу щодо формування творчого потенціалу саме вчителя технологій у вищій школі.

Зуважимо, що з 1997 року вітчизняні вищі навчальні заклади здійснювали підготовку вчителів трудового навчання за спеціальністю «Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання» (постанова від 24 травня 1997 р. №507). Запровадження у виробництво нової техніки й технологій, становлення й розвиток ринкових відносин та нових форм господарювання, зростання обсягу знань про перетворення матеріалів, енергії й інформації в інтересах людини, про загальні принципи цих перетворень вимагають підвищення рівня саме технологічної культури підрастаючого покоління. Відтак, з 2007 року, в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу, переорієнтовано вищезазначений фах, якого набувають студенти – йдеться про набуття ними освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр освітньої галузі «Технологія» (постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2006 р. №1719) [2].

Зрозуміло, що зміст освітньої галузі «Технології» швидко змінюється під впливом науково-технічного прогресу, розвитку виробничих та інформаційних технологій, при цьому спостерігається позитивна динаміка цього процесу. У зв'язку з цим система підготовки вчителя технологій потребує адаптації до сучасних вимог, зумовлених трансформаційними процесами в освітній галузі «Технології» та реформуванням системи вищої педагогічної освіти України.

Враховуючи вищезазначене, нами розроблено програму дослідно-експериментальної роботи, яку ми умовно розділили на два взаємопов'язаних і взаємо-

залежних етапи (професійно-орієнтувальний та професійно-формувальний), на кожному з яких розв'язувались певні завдання.

Виклад основного матеріалу

Перший етап педагогічного експерименту – *професійно-орієнтувальний* - включав діагностувальну і констатувальну стадії, забезпечував акцентуацію на процес орієнтації студентів на майбутню творчу професійно-спрямовану діяльність. На цьому етапі розв'язувалась низка завдань: по-перше, виявити існуючі проблеми розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів технологій; по-друге, проаналізувати чинні навчальні плани різних навчальних закладів, що слугують державно-нормативним документам підготовки вчителів технологій, з метою визначення тих базових навчальних дисциплін, у рамках яких найдоцільніше актуалізувати процес розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій; по-третє, дослідити стан сформованості творчого потенціалу студентів. Отже, в межах окресленого етапу прогнозувалося забезпечення, з одного боку, орієнтації студентів на самооцінку творчого потенціалу, їх ознайомлення з експериментально-дослідною методикою, з іншого – організація пошуку майбутніми учителями відповідної тематичної інформації для створення власних технічних проєктів.

Так, метою діагностувальної стадії було визначення загального ставлення студентів першого курсу до проблеми творчого потенціалу особистості. Констатувальна ж стадія мала на меті діагностику сформованості у студентів другого курсу означених теоретично обґрунтованих компонентів та критеріїв творчого потенціалу майбутніх учителів технологій. Зауважимо, що експериментальні дані були одержані за допомогою низки взаємодоповнюючих методів, з-поміж яких чільне місце посідає педагогічне спостереження, самооцінка, анкетування, інтерв'ювання. Такий підхід дозволив сформувати належну інформаційну базу, котра максимально мірою окреслювала реальний стан справ. Діагностувальний експеримент проходив у 2007-2008 н.р. Його респондентами виступали студенти першого курсу факультету економіки та інформатики Ізмаїльського державного гуманітарного університету та художньо-графічного факультету Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського (137 осіб), вчителі-практики Одещини та Київщини (58 осіб).

Проведений діагностувальний «зріз» дозволив зробити такі попередні узагальнення: практично всі респонденти визнають актуальність проблеми розвитку творчого потенціалу учнів; конкретизуючи характер труднощів, що виникають у них у цьому плані, визнається потреба у покращенні підготовки студентів в умовах вищої педагогічної школи до розвитку творчого потенціалу учнів.

Взявши до уваги набутий емпіричний матеріал та визначивши педагогічну сутність і компонентно-структурний склад поняття «творчий потенціал особистості», видалось за можливе окреслити стратегію роботи з розвитку творчого потенціалу студентів. Отже, метою констатувального етапу експерименту, в якому взяли участь студенти другого курсу (50 осіб – ЕГ та 48 осіб - КГ) деяких вищих навчальних закладів (факультету економіки та інформатики (Ізмаїльський державний гуманітарний університет); факультету початкового навчання (Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»); фізико-технологічного факультету (Рівненський державний гуманітарний університет); інженерно-технологічного факуль-

тету (Республіканський вищий навчальний заклад «Кримський інженерно-педагогічний університет»), було поглиблення наукових уявлень про реальну потужність студентів розвивати творчий потенціал учнів. Останнє вмотивовувалося науково доведеним вченими (І.Бех [1], Н.Кічук [3], М.Лазарев [4], О.Мояко [5], С.Сисосва [6] та ін.) плідність такої ідеї: від творчості педагога до творчості учня.

Основними аспектами спрямування дослідницьких зусиль на означеному етапі роботи були, зокрема, такі: за допомогою сукупності діагностувальних методик, набуття репрезентативної інформації щодо сформованості кожного структурного компоненту (мотиваційно-діяльсного, особистісно-характерологічного та фахово-пізнавального) творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій; аналіз отриманої педагогічної інформації, задля визначення вихідного рівня сформованості у студентів відповідного компоненту критеріїв в розрізі визначених та показників досліджуваної особистісно-професійної якості. Так, для проведення педагогічної оцінки рівня сформованості творчого потенціалу студентів, нами вивчалися різні характеристики мотиваційно-діяльсної сфери (адекватна Я-концепція; метамотивація), особистісно-характерологічних якостей (творча активність, вияв творчої індивідуальності) та фахово-пізнавальної сфери (обсяг фахових знань, ступінь сформованості творчих умінь).

У результаті запровадження відповідних діагностувальних процедур встановлено таку картину: високий рівень творчого потенціалу виявлено у 6,8% майбутніх фахівців (в ЕГ, так і КГ 7,8%); середній – у 35,9% студентів вищих навчальних закладів (в ЕГ, так і КГ 33,6%), творчий потенціал майже не розвинутий у 57,3% учасників цього етапу дослідження розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій (в ЕГ, так і КГ 58,6%).

Отже, проведений констатувальний «зріз» засвідчив переважно низький вихідний рівень творчого потенціалу респондентів, підтвердив необхідність впровадження системи педагогічних заходів з його всебічного розвитку (особливо у напрямі збагачення мотиваційно-діяльсного та професійно-пізнавального компонентів досліджуваного педагогічного явища).

Наступним етапом дослідження виступало науково-теоретичне обґрунтування експериментальної роботи, визначення провідних педагогічних умов розвитку й актуалізації означеного процесу, а також створення такої моделі навчально-виховного процесу, реалізація якої сприятиме суттєвому підвищенню рівня творчого потенціалу майбутніх учителів технологій.

Підкреслимо, що вивчення й узагальнення творчого досвіду деяких університетів, в яких успішно розв'язується проблема підготовки конкурентноспроможних учителів технологій (Ізмаїльський державний гуманітарний університет; Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського; Рівненський державний гуманітарний університет; Республіканський вищий навчальний заклад «Кримський інженерно-педагогічний університет»), а також, врахувавши педагогічну сутність феномену «творчий потенціал особистості», своєрідність формуючого впливу у цьому плані саме вищої школи, ми обґрунтували сукупність тих педагогічних умов, реалізація яких і забезпечить позитивну динаміку досліджуваного процесу. А саме:

- усвідомлення студентами на рівні переконання важливості творчості у діяльності вчителя технологій;

- організація позитивного спілкування партнерських взаємин у підсистемах «викладач-студент», «майбутній фахівець-учень»;

- органічне поєднання у навчально-професійній діяльності студентів інноваційних педагогічних технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних та проєктних;

- розвиток у майбутніх учителів технологій професійно-педагогічних умінь та навичок актуалізації творчого потенціалу учнів в умовах проходження педагогічної практики.

При цьому, ми виходили із визнання, що комплексному впровадженню в навчально-виховний процес ВНЗ визначених педагогічних умов сприятиме, з одного боку, формування внутрішньої спрямованості майбутнього вчителя технологій до самостійної професійно-творчої діяльності, стійкого бажання досягти в ній успіху, а з іншого – високій продуктивності самоактуалізації й адекватній самооцінці його результатів та реальному підвищенню рівня творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій.

Так, метою *професійно-формуального етапу* було формування творчого потенціалу майбутніх учителів технологій, зокрема: навчити їх самостійно конструювати навчальний процес; планувати результат навчального і виховного впливу професійної діяльності; враховувати вікові та індивідуальні особливості учнів; вдосконалювати вміння, встановлювати міжпредметні зв'язки задля вичерпного використання знань зі спеціальних і фахових дисциплін при розв'язанні творчих технічних завдань; формувати вміння критично оцінювати навчальний матеріал, посібники, засоби навчання, а, відтак, уміння творчо здійснювати технічно-навчальні функції вчителя технологій.

Відповідно до поставленої мети головними *завданнями* професійно-формуального етапу експериментального педагогічного дослідження були: дібрати інформаційно-методичний матеріал, необхідний і достатній для розвитку творчої індивідуальності дитини; розробити й впровадити методiku розвитку та актуалізації творчого потенціалу майбутніх фахівців у межах змістових модулів елективного курсу, що побудована на поєднанні інформаційно-комунікаційних та проєктних технологій; надати роботі студентів професійної спрямованості при розв'язанні творчих технічних завдань; під час проходження педагогічної практики вміти застосовувати набуті знання з розвитку та актуалізації творчого потенціалу безпосередньо в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

Розроблена нами педагогічна технологія реалізації визначених педагогічних умов розвитку та актуалізації творчого потенціалу майбутніх фахівців передбачала низку заходів, які було втілено в експериментальних групах. А саме:

— для систематизації теоретичних знань з проблематики творчого потенціалу особистості було запроваджено елективний курс «Шляхи і засоби актуалізації творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій як фактора формування творчої особистості учня»;

— ініціювання імітаційної та дослідницької діяльності студентів під час проведення ними фрагментів навчальних занять, що мало на меті пропедвтику психолого-педагогічного бар'єру у взаємовідносинах в межах підсистем «викладач-студент» та «вчитель-учень»;

— оскільки діагностика потенційних можливостей майбутнього вчителя технологій здійснювати професійно-творчу діяльність має певну специфіку (твор-

чий потенціал майбутнього спеціаліста виявляється й продуктивно розвивається через впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема розв'язання творчих технічних завдань за допомогою комп'ютерних програм та Інтернет-ресурсів), то в межах семінарсько-практичних навчальних занять посилена увага надавалась створенню проблемних ситуацій, що сприяло формуванню пізнавальної самостійності і творчих здібностей студентів, здатності виявляти проблеми та висувати гіпотези їх розв'язання, уміння критично аналізувати ситуацію, доходити висновків;

– стимулювалась участь студентів у підготовці та презентації індивідуальних педагогічних проєктів «Я – майбутній учитель технологій»;

– заохочення студентів до систематизації різнорівневих технічно-творчих видів діяльності учнів та їх втілення протягом виробничої педагогічної практики, що є завершальною у бакалавраті.

Для перевірки ефективності запровадженого підходу, спрямованого на розвиток та актуалізацію творчого потенціалу майбутніх учителів технологій, наприкінці експериментального навчання нами було проведено прикінцевий «зріз», аналогічний діагностувальному інструментарію, тому що був запроваджений на констатувальному етапі: згідно з набутими даними, встановлено, що високий рівень творчого потенціалу характеризував 29,5% студентів експериментальних груп; середній – у 58,7%; низький рівень – у 11,8%. У контрольних групах суттєвих позитивних зрушень не встановлено.

Перспективи подальшого наукового пошуку ми пов'язуємо із визначенням провідних шляхів і засобів випереджувального розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій в логіці підсистеми «бакалавр-магістр».

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2х кн. Кн. 2. – Київ: Либідь, 2003. – 342 с.

2. Державний стандарт освітньої галузі “Технологія” // Трудова підготовка в закладах освіти. -2003. -№1. – С. 3-6.

3. Кичук Н.В. От творчества учителя к творчеству ученика: [Пособие для студ. пед. ун-тов]. – Измаил: Измаил. пед. ун-т, 1992. – 95 с.

4. Лазарев М. І. Метод комплексного розвитку професійно важливих якостей та структур студентів у технологіях навчання загальноінженерних дисциплін // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. прац. – Х. : НТУ “ХП”, 2004. – Вип. 4(8). – С. 166-175.

5. Моляко В.А. Психология конструкторской деятельности. – М. : Машиностроение, 1983. – 134 с.

6. Сисоева С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня: Монографія – К. : Поліграфкнига, 1996. – 406 с.

ПІЗНАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ СТАВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ У КООРДИНАТАХ ДЕЯКИХ СУЧАСНИХ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПІДХОДІВ

УДК 378.016: 34(043)

Кичук А.В.

В статті висвітлюються деякі традиційні в психологічній науці підходи до вивчення феномена «відношення», в контексті яких по-